

Pel que fa a la tasca docent, l'Informe insta a millorar la capacitat dels professors creant la figura del tutor, que acompanyi el professorat de nova incorporació; introduint criteris objectius motivadors que valorin les aportacions, les implicacions, l'esforç i els resultats del professorat i, a més, adaptant dels criteris d'avaluació a les necessitats educatives de l'alumnat. En aquest sentit, cal ressaltar que també s'insisteix en l'adaptació curricular per tal d'afavorir la trajectòria escolar d'aquells alumnes que sobresurtin pels bons resultats.

Finalment, un altre element a destacar de l'Informe és la crida que fa a les administracions responsables de cara a aconseguir una major transparència de la informació relacionada amb el fracàs escolar, per a la millora de les fonts estadístiques disponibles i per una introducció real de la cultura de l'avaluació. Tot això, sense descuidar-se de fer una aposta per un finançament millor i per una eficiència major de la gestió educativa.

RESSENYES DE RECERQUES

Alba Castejón Company

GÓMEZ-GRANELL, C.; SAN JOSÉ, J. (2010). «Acompanyament a l'escolaritat: un model local de referència». A: ÀREA D'EDUCACIÓ, GERÈNCIA DE SERVEIS D'EDUCACIÓ, *Observatori de polítiques educatives locals. Informe 2009*. p. 51-62. Barcelona: Diputació de Barcelona. «Documents de Treball», sèrie Educació, 6.

L'article presenta un estudi al voltant de l'acompanyament a l'escolaritat, que analitza les implicacions conceptuals del terme i fa un conjunt de propostes polítiques per assolir-lo. Els autors entenen que, en el context actual i ateses certes situacions de desigualtat educativa, l'acompanyament a l'escolaritat té un paper clau en la millora dels resultats educatius. L'estudi pretén aportar elements per enriquir el concepte d'acompanyament a l'escolaritat i per elaborar un model que permeti guiar la posada en marxa d'aquests programes.

La preocupació creixent pel fracàs escolar, i les conseqüències d'aquest fenomen a escala individual i social, fa que es dediquin molts esforços a reduir-lo o, si més no,

a minimitzar-lo. Els autors destaquen que, a banda de buscar les causes d'aquest fenomen en el mateix sistema educatiu, cal buscar-les, també, fora d'aquest: les condicions socioeconòmiques dels estudiants, el capital cultural, educatiu i social de les famílies o les característiques de l'entorn social i residencial, entre altres, són elements que incideixen de manera notable en les trajectòries escolars dels infants i joves. Així mateix, basant-se en diversos estudis, assenyalen que certes polítiques tradicionals per promoure l'èxit escolar o reduir el fracàs —repetició de curs, diversificació curricular, augment de recursos, etc.— no presenten resultats clars sobre la seva contribució a la millora dels resultats educatius. Destaquen, així, la gran importància d'altres determinants de tipus «extraescolar» i la necessitat d'abordar-los impulsant polítiques de caire local, mitjançant el que anomenen *acompanyament a l'escolaritat*.

Per afegir elements a l'anàlisi, els autors incorporen una mirada internacional al voltant de les diverses polítiques municipals d'acompanyament a l'escolaritat en quatre països europeus, en què constaten l'existència de certa heterogeneïtat de polítiques i programes, tot i que també s'observen certes convergències, com per exemple la presència cada vegada més notable del món local en la prestació de serveis i la implicació dels diversos actors presents al territori.

Els programes d'acompanyament a l'escolaritat, segons l'estudi, pretenen combatre la desafecció i l'abandonament escolar promovent l'èxit educatiu, i incidir en aquells factors de risc presents fora de la institució escolar mitjançant els vincles entre escola i territori, la cooperació i la coresponsabilització dels diversos agents educatius, i tenint en compte la importància de la contextualització de les accions en els territoris concrets. Els autors destaquen també la necessitat de promoure l'equilibri entre l'eficiència i l'equitat, treballant a partir de polítiques de caràcter generalista però emfasitzant l'atenció en la població més vulnerable. Alhora, es destaca que el capital social és un element que cal considerar, atesos els seus efectes positius en els resultats educatius.

Els autors realitzen, també, un conjunt de propostes al voltant de tres grans eixos: *el suport a la funció educativa de les famílies; les accions educatives més enllà de l'horari escolar i la col·laboració amb els centres docents en l'aplicació del seu projecte educatiu*. Per a cadascun d'aquests eixos aporten diversos aspectes que caldria potenciar. Així,

per exemple, pel que fa al suport a la funció educativa de les famílies, es remarca la importància de fomentar polítiques orientades a compatibilitzar temps personals, familiars o laborals, o bé orientades a la formació i l'assessorament de pares i mares. En relació amb les accions educatives més enllà de l'horari escolar podem destacar propostes com, per exemple, el foment de les activitats d'educació no formal i de temps de lleure organitzat, o bé d'activitats que compreguin els infants i joves com a agents actius i participatius en diferents contextos. Pel que fa a la col·laboració amb els centres docents en l'aplicació del seu projecte educatiu els autors proposen, entre altres qüestions, donar suport per reforçar les transicions educatives, per reforçar la imatge social dels centres o bé per reforçar els mecanismes de participació de les famílies.

Per últim, l'article inclou una proposta de pla i de metodologia de treball. La proposta de pla de treball, encaminada a orientar els governs locals, consta de quatre fases: la diagnosi, la planificació, la provisió i l'avaluació. En relació amb la metodologia de treball, els autors apunten dos principis essencials: el treball en xarxa i el lideratge municipal.

Així doncs, l'estudi realitzat per l'equip de Gómez-Granell i San José és una aportació valuosa pel que fa la reducció d'un fenomen tan preocupant com el fracàs escolar, i vincula aquesta millora a les polítiques que fomenten l'èxit educatiu; l'article pretén, i aconsegueix, oferir un model de referència per a l'acompanyament escolar, centrat en el món local i en la implicació dels diversos agents educatius d'un territori.

SUBIRATS, J. (DIR.) (2010). «L'educació postobligatòria a Catalunya. Eixos de desigualtat en les trajectòries formatives més enllà de l'ESO». Generalitat de Catalunya, Departament d'Educació, Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu. «Informes d'avaluació», 15.

L'estudi dirigit per Joan Subirats al voltant de l'educació postobligatòria a Catalunya analitza, de manera acurada i global, la situació de les etapes educatives postobligatòries no universitàries al nostre territori des de dues perspectives: comparada i interna. Els autors assumeixen que l'educació postobligatòria és cabdal per garantir l'equitat educativa, i entenen que l'acreditació d'aquesta etapa augmenta les garanties d'èxit en

el mercat laboral alhora que permet la possible continuïtat acadèmica en l'ensenyament superior. Aquesta recerca pretén, doncs, aproximar-se a l'estudi de diversos factors que incideixen en l'obtenció de titulacions més enllà de les etapes obligatòries, amb la finalitat de millorar l'educació postobligatòria al nostre país.

En primer lloc, l'estudi desenvolupa una diagnosi de l'educació postobligatòria a Catalunya mitjançant una comparació territorial que permet contextualitzar de manera global la situació de la postobligatòria al nostre país. S'han fet servir dades de fonts secundàries seleccionant certs indicadors que facilitin la valoració la situació de l'educació postobligatòria a Catalunya en relació amb les altres comunitats autònomes espanyoles i a escala internacional; a més, en aquest apartat també s'ha realitzat una comparació interna, analitzant diferències territorials a l'interior de Catalunya.

En aquest apartat s'estructuren els resultats en quatre grans àmbits. El primer recull dades sobre l'estructura general de l'oferta formativa, així com sobre els resultats i els nivells d'escolarització. D'entre les aportacions de la recerca, podem destacar que el batxillerat presenta una tendència constant de pèrdua d'alumnat, mentre que en el cas dels cicles formatius la tendència és inversa; així mateix, la taxa d'escolarització a l'edat de 17 anys a Catalunya és menor que la mitjana espanyola.

En el segon dels àmbits s'analitzen dades referents a les desigualtats socials en l'accés a l'educació postobligatòria. Els resultats principals assenyalen que les desigualtats en la distribució del capital formatiu de les famílies es veuen reflectides en el comportament de l'alumnat en relació amb els ensenyaments postobligatoris: mentre que els fills i les filles de famílies amb *dèficit formatiu* abandonen prematurament el sistema, els de famílies amb *suficiència formativa* s'hi estan fins a edats més avançades, alhora que també s'observen desigualtats en l'elecció dels itineraris formatius. L'alumnat de nacionalitat estrangera presenta una situació d'especial vulnerabilitat pel que fa l'accés als ensenyaments postobligatoris, i també s'observen desigualtats en el marc de la titularitat dels centres.

Seguidament, es mostren els resultats pel que fa a les desigualtats territorials a Catalunya. D'entre les principals conclusions podem destacar que les comarques del litoral

presenten, en general, taxes de matriculació a la postobligatòria inferiors a les de les comarques de l'interior. Alhora, s'observen també desigualtats en relació amb l'oferta formativa de cada territori. Per últim, en aquesta primera part de l'estudi s'aporten dades sobre la situació catalana en el marc de la Unió Europea, en què es mostra que en diversos indicadors —com les taxes d'escolarització als 17 anys o d'abandonament escolar prematur— Catalunya presenta valors mitjans molt inferiors que la majoria dels nostres veïns europeus.

Una segona part de l'estudi ofereix els resultats obtinguts a partir d'una enquesta subministrada a alumnes d'últim curs de l'ESO, de batxillerat, de CFGM i de CFGS a Catalunya. La selecció dels centres de la mostra s'ha fet mitjançant un mostreig estratificat; en els centres seleccionats, tots els possibles alumnes objecte d'estudi han participat a l'enquesta. En conjunt, la mostra ha estat formada per 56 centres i 4.860 alumnes, ponderats de tal manera que es poden ajustar les dades a les característiques de l'univers. El tipus d'anàlisi realitzada amb les dades obtingudes és, d'una banda, una regressió multinivell i, de l'altra, models de regressió logística mitjançant les equacions d'estimació generalitzada (GEE).

Els resultats d'aquesta enquesta es presenten al voltant de dos grans àmbits: els resultats escolars —on trobem l'anàlisi del rendiment acadèmic i l'acreditació de les diverses etapes— i les expectatives en relació amb la formació postobligatòria. Així doncs, en primer lloc, s'analitzen les dades mitjançant models de regressió, que permeten aproximar quines són les variables que demostren més capacitat predictora del rendiment en les diferents etapes educatives. La recerca assenyala que l'efecte de les diverses variables individuals i de centre sobre els resultats dels estudiants varia entre les diferents etapes analitzades. Pel que fa a l'ESO, s'observa que tant les variables individuals —el sexe, la procedència i el capital formatiu familiar— com les de centre —capital instructiu familiar del conjunt d'alumnes d'un centre— tenen incidència sobre el rendiment acadèmic dels estudiants. En canvi, pel que fa a les altres etapes postobligatòries no universitàries, la recerca assenyala que en aquests nivells només tenen efecte les variables individuals, mentre que les variables de centre no tenen influència sobre els resultats dels alumnes.

L'estudi desenvolupa, a continuació, un conjunt de models estadístics per analitzar les probabilitats d'acreditar les diverses etapes educatives en funció de certes variables incloses en els models. Les probabilitats d'acreditar l'ESO, per exemple, s'incrementen en funció del sexe, el capital instructiu i la procedència, mentre que la concentració d'alumnat estranger en un centre redueix les probabilitats d'acreditar aquesta etapa. Finalment, la recerca analitza les expectatives de l'alumnat en relació amb la continuïtat dels seus estudis en quatre moments clau de la seva formació postobligatòria: la finalització de l'ESO, la finalització del batxillerat, la finalització dels CFGM i la finalització dels CFGS. Per exemple, es pot destacar que les variables individuals que més condicionen les decisions de continuïtat o discontinuïtat formativa en acabar l'ESO són el sexe, el capital instructiu familiar i la procedència. Així mateix, s'assenyala, entre altres resultats que, per exemple, les noies tenen més probabilitats que els nois de fixar-se en la universitat com a horitzó formatiu, així com l'alumnat autòcton o els fills o filles de pares amb estudis universitaris.

La recerca presentada és, doncs, un estudi ampli sobre l'educació postobligatòria no universitària a Catalunya des de la perspectiva de les desigualtats educatives, els resultats de la qual ens mostren un conjunt de factors especialment rellevants pel que fa a l'equitat en les etapes postobligatòries del nostre sistema educatiu.

FERRER, F. (DIR.); CASTEJÓN, A.; CASTEL, J.L.; ZANCAJO, A. (2011). *PISA-2009: Avaluació de les desigualtats educatives a Catalunya*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. «Polítiques», 74.

La recerca sobre l'estudi PISA-2009 a Catalunya dirigida per Ferran Ferrer és una anàlisi dels resultats obtinguts pels alumnes catalans en aquestes proves internacionals des de la perspectiva de les desigualtats educatives, que explora aquells factors o elements del sistema educatiu que condicionen les situacions de desigualtat al nostre territori.

L'estudi PISA és una avaluació internacional desenvolupada per l'OCDE des de l'any 2000 —amb una periodicitat triennal—, que té com a objecte d'estudi el rendiment acadèmic dels estudiants de 15 anys en tres competències fonamentals: comprensió lectora, matemàtiques i ciències. En cadascuna de les edicions, una d'aquestes com-

petències és el focus d'estudi i se n'analitzen de manera ampliada els resultats —el 2009, la comprensió lectora. Alhora, s'introdueixen diversos qüestionaris de context (alumnes, famílies i centres), que serveixen per recollir informació sobre l'entorn dels alumnes i poder analitzar-ne els resultats en funció d'aquesta informació.

Els dos primers capítols de l'estudi recullen una anàlisi comparativa dels resultats dels alumnes catalans, tant a escala internacional com autonòmica. S'analitzen elements que tenen relació amb les desigualtats acadèmiques —la distribució dels resultats educatius entre els estudiants i els centres—, les desigualtats socials —sobre la base del nivell socioeconòmic i cultural de les famílies— i les desigualtats de gènere. Per últim, es tracta el tema de l'eficiència dels sistemes educatius, entesa com la relació entre els recursos emprats i els resultats obtinguts. Malgrat la gran quantitat d'informació resultant d'aquestes anàlisis, podem destacar, per exemple, que tot i que el nivell socioeconòmic i cultural dels alumnes explica de manera rellevant els seus resultats al PISA, l'impacte d'aquesta variable a Catalunya és menor que en la majoria de països analitzats.

A continuació, s'ha incorporat a l'estudi un conjunt de capítols temàtics dedicats a aprofundir en l'anàlisi de factors o elements concrets. Aquestes temàtiques, seleccionades a partir de la rellevància que certs temes prenen en el context català, són les següents: excel·lència i fracàs escolar; l'alumnat desafavorit i la resiliència; els hàbits lectors, les estratègies i l'entorn d'aprenentatge, i l'alumnat d'origen immigrant i la perspectiva lingüística. En cadascun d'aquests apartats es realitza inicialment una contextualització mitjançant la comparació internacional i autonòmica, i després es desenvolupa una acurada anàlisi interna.

El primer capítol temàtic, doncs, analitza l'excel·lència educativa i el risc de fracàs escolar —mesurats a partir de les puntuacions en lectura a PISA— i relaciona aquests fenòmens amb alguns indicadors rellevants. Per exemple, es concreten les taxes d'alumnes catalans en nivells d'alt i baix rendiment, o bé quin *perfil* tenen els alumnes situats en cadascun d'aquests nivells. D'entre els resultats obtinguts podem destacar que, mentre que no s'observa una vinculació clara entre obtenir un rendiment alt en lectura i obtenir-lo en les altres competències avaluades, sí que s'observa que l'alum-

nat de rendiment baix en lectura també acostuma a obtenir un rendiment baix en matemàtiques i ciències. Alhora, els autors assenyalen que el perfil personal i familiar dels estudiants és clarament diferent entre els de rendiment alt i baix, especialment pel que fa al nivell socioeconòmic i cultural i als hàbits lectors.

El segon capítol se centra en el conjunt d'alumnat desafavorit —entès com aquells estudiants que provenen de nivells socioeconòmics baixos— i com es desenvolupa al voltant de la comprensió lectora. És interessant l'anàlisi al voltant de l'alumnat *resilient*, és a dir, aquells estudiants de nivells socioeconòmics baixos que obtenen nivells alts de rendiment en lectura. L'estudi conclou, entre altres coses, que els alumnes resilients són majoritàriament noies, nascudes a Catalunya, que parlen català o castellà a casa, que no han repetit cap curs durant la seva escolarització i que van cursar l'etapa de preescolar.

El tercer capítol explora, en primer lloc, els hàbits lectors dels estudiants i les seves actituds envers la lectura. En segon lloc, s'aborden les estratègies d'aprenentatge —tant l'ús com la percepció d'eficàcia que se'n té— i l'entorn d'aprenentatge de l'alumnat català. Pel que fa als hàbits lectors dels estudiants, la recerca destaca que el plaer per la lectura, i en menor mesura la diversitat de materials de lectura, són algunes de les variables que tenen major incidència sobre els resultats. Així mateix, els autors apunten, per exemple, que les estratègies d'agrupament d'alumnes segons les seves capacitats no tenen una incidència rellevant en la comprensió lectora.

El quart capítol temàtic versa sobre l'alumnat de famílies immigrades i sobre la relació entre el rendiment en lectura i la llengua parlada a casa. L'anàlisi de la qüestió lingüística inclou les comunitats autònomes de l'Estat espanyol que tenen més d'una llengua oficial i que van participar a PISA-2009. Els resultats de la recerca assenyalen, entre altres conclusions, que les diferències de puntuació en lectura de l'alumnat d'origen immigrant a Catalunya i els seus companys autòctons són les més elevades d'entre tots els països incorporats a l'anàlisi, així com d'entre gairebé totes les comunitats autònomes espanyoles. Respecte a la qüestió lingüística, l'estudi conclou que les diferències de rendiment entre l'alumnat que parla català a casa i el que parla castellà, tot i que es mantenen, s'han reduït a gairebé la meitat respecte a l'edició 2006 del PISA.

CONSELL SUPERIOR D'AVALUACIÓ DEL SISTEMA EDUCATIU (2010). *Avaluació de la formació professional reglada a Catalunya 2001-2008. Resum executiu. Conclusions i recomanacions.* Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació. «Informes d'Avaluació», 17.

L'avaluació de la formació professional reglada a Catalunya (FPR) és un estudi promogut pel Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu que pretén analitzar la situació a Catalunya d'aquest tipus d'ensenyaments, amb l'objectiu de fomentar la millora de les polítiques i els processos que els configuren. Aquesta avaluació ha esdevingut una recerca de gran envergadura, que ha generat un conjunt de publicacions que recullen tot els productes generats per la investigació, duta a terme per un equip d'experts multidisciplinari. A continuació es recullen les aportacions més rellevants publicades en un resum executiu de tot el procés d'investigació, de les conclusions de l'avaluació i de les recomanacions de l'equip de recerca.²

Aquesta investigació representa, doncs, una aportació important al voltant de l'avaluació dels ensenyaments professionals reglats a Catalunya; els autors parteixen de la base que els processos d'avaluació han de conduir a la qualitat mitjançant la detecció de fortaleses i debilitats, i mitjançant el coneixement de les dinàmiques de funcionament dels sistemes i les institucions. La recerca pretén, així, ser una eina que permeti millorar les actuacions de manera fonamentada, i que aportï un «judici de valor democràtic» sobre la gestió i organització de la FPR.

L'avaluació de la formació professional reglada se centra en l'anàlisi tant de les dimensions i els factors de qualitat del sistema com en els indicadors de qualitat, alhora que pretén assumir també una perspectiva prospectiva. Les unitats d'anàlisi de la recerca són quatre: el marc normatiu —des d'una perspectiva interna i comparada—; l'estructura orgànica de la FPR —els organismes i les administracions competents en la gestió i ordenació de la FPR—; l'estructura funcional de la FPR —els centres educatius i els processos interns d'aquests—, i una valoració de la inserció laboral, la continuïtat formativa i les sortides del sistema.

2. El contingut complet dels resultats de l'avaluació es pot consultar en les publicacions següents: els números 10, 16 i 18 de la revista *Quaderns d'avaluació* i els números 11, 13, 14, 15, 16 i 17 de la col·lecció Documents, tots ells editats pel Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu.

Així doncs, en l'elaboració del primer d'aquests àmbits —el marc normatiu— s'ha desenvolupat una anàlisi qualitativa comparada del marc normatiu i de les directrius administratives existents tant a escala estatal, catalana, com internacional. Els resultats més rellevants en aquesta línia assenyalen que la FPR a Catalunya té una estructura consolidada, des del punt de vista normatiu, en la línia de les tendències internacionals i estatals. Tot i això, els autors afegeixen un conjunt de recomanacions, com per exemple harmonitzar certs aspectes de la FPR amb Europa, o bé articular processos de gestió que potenciïn els vincles entre educació i treball.

Un altre dels àmbits analitzats en aquesta recerca és l'estructura orgànica de la FPR, en referència a tots aquells elements relacionats amb la situació de les condicions d'implantació de la FPR a Catalunya. La metodologia utilitzada en aquest apartat s'ha basat, d'una banda, en l'anàlisi documental i en la valoració dels sistemes d'organització i gestió del Departament d'Educació. D'altra banda, s'han realitzat 52 entrevistes personalitzades a professionals del Departament d'Educació. D'entre les conclusions extretes en aquest àmbit podem destacar, per exemple, les condicions que potencien l'eficàcia de l'estructura orgànica del Departament d'Educació, tot i que, en relació amb la FPR, aquest presenta certes debilitats estructurals, com una qüestionable sostenibilitat del sistema des de la perspectiva dels canvis de l'entorn.

Pel que fa a l'anàlisi de l'estructura funcional del sistema de FPR, cal dir que aquesta s'ha basat en mètodes quantitius i qualitius, mitjançant fonts primàries i secundàries, i que ha utilitzat tècniques com ara l'explotació de bases de dades, qüestionaris telemàtics als actors de la FPR, o estudis de casos de diversos centres educatius. En aquest àmbit es pretén analitzar i valorar l'eficàcia, l'eficiència, l'impacte i la sostenibilitat dels centres que imparteixen aquests ensenyaments, i la dels seus recursos humans, materials i financers. Al voltant de l'estructura funcional, els autors presenten un conjunt de conclusions molt rellevants, d'entre les quals podem remarcar que es constata una distància entre allò establert des de l'estructura orgànica i el que es concreta en l'estructura funcional, fet pel qual, proposen els autors, s'haurien de millorar el seguiment, la informació, l'avaluació i les bases de dades.

L'últim dels àmbits treballats en la recerca és la valoració de la inserció laboral dels graduats de la FPR a Catalunya, la seva continuïtat formativa i les sortides del sistema.

Per avaluar-ho s'ha emprat una enquesta realitzada a diversos col·lectius, com ara els graduats de la FPR o bé joves que no han cursat estudis postobligatoris, entre altres. Es pretén analitzar, així, les relacions entre la formació rebuda i la inserció professional, l'impacte diferencial d'aquesta inserció, el grau de satisfacció dels graduats o la continuïtat formativa dels graduats. Una de les conclusions principals de la recerca, en relació amb aquest àmbit, és que, a Catalunya, els estudis de formació professional aporten un conjunt d'elements que faciliten una inserció laboral de més qualitat respecte a les persones que no han cursat aquest tipus d'ensenyaments.

FERNÁNDEZ, M.; MENA, L.; RIVIERE, J. (2010). *Fracaso y abandono escolar en España*. Barcelona: Obra Social. Fundació "La Caixa". «Estudios Sociales», 29.

La recerca desenvolupada per Fernández Enguita, Mena i Riviere suposa una aportació important a l'estudi d'un fenomen tan preocupant com el fracàs escolar. La recerca pretén avançar en la comprensió del fracàs i l'abandonament escolar mitjançant una anàlisi completa de la informació obtinguda a partir de diverses fonts de dades; es desenvolupa, en primer lloc, una exploració quantitativa del fracàs escolar en diverses etapes educatives i, en segon lloc, es fa una anàlisi dels factors que poden explicar la presència d'aquest fenomen al nostre sistema.

En el primer capítol de l'informe es realitza una delimitació conceptual dels termes *fracàs* i *abandonament escolar* i s'aborden les relacions que s'estableixen entre aquests fenòmens. Els autors aposten per una concepció àmplia del *fracàs escolar*, considerant-lo com el resultat d'un procés de desvinculació generalitzada dels alumnes respecte de la institució escolar. En aquest primer capítol també s'aporta un conjunt de reflexions al voltant de la rellevància d'estudiar el fracàs escolar ja que, ateses les característiques de la societat de la informació i el coneixement, aquest fenomen pot comportar importants fractures socials.

A continuació, i endinsant-nos en el món de les xifres, el segon capítol ofereix l'anàlisi d'un conjunt de dades oficials, fent especial èmfasi en indicadors que poden estar vinculats al fracàs escolar. Així mateix s'exploren descriptivament, entre altres, elements com les taxes de repeticició, d'escolarització i d'idoneïtat, la continuïtat d'estudis

postobligatoris o els processos de diversificació curricular. Les dades que s'aporten en aquest capítol són, si més no, preocupants; per exemple, podem destacar que un 16% d'alumnes de 12 anys no ha finalitzat l'educació primària, o bé que un 28,4% dels estudiants surt de l'ESO sense el títol de graduació. Alhora, els autors aporten una anàlisi segons el sexe: els nois mostren, de mitjana i en la majoria d'indicadors, dades molt pitjors que les noies.

El tercer capítol de la recerca analitza els factors de risc de fracàs escolar a partir de les dades de diverses enquestes externes, com l'estudi PISA en la seva edició 2003 o l'ETEFIL del 2005. Els autors assenyalen dues causes que poden explicar els processos de fracàs escolar —el desinterès i la dificultat en els estudis—, alhora que exploren un conjunt de factors que poden afavorir el desenvolupament d'aquest fenomen. El primer d'aquests factors és l'origen social dels alumnes, en què es fan servir indicadors com el nivell d'estudis més alt dels pares o la categoria professional d'aquests. L'alumnat que presenta un capital social o cultural inferior presenta, alhora, més risc de fracàs escolar. En segon lloc, s'analitzen les dades en funció del sexe dels estudiants; els nois —com passava al capítol anterior— mostren una tendència pitjor, en relació amb els indicadors de risc de fracàs escolar, que les noies. D'altra banda, la procedència de l'estudiant —la pertinença a una minoria ètnica o tenir origen immigrat— també és considerat un factor de risc de fracàs escolar. Les taxes elevades de repetició i les puntuacions especialment baixes a les proves PISA de l'alumnat de famílies immigrades assenyalen una possible vinculació d'aquest factor amb el fracàs escolar. Per últim, s'analitza el fenomen en relació amb les estructures familiars dels estudiants, element que sembla tenir certa influència sobre el risc de fracàs escolar.

El quart capítol explora el fenomen de l'abandonament escolar com a element processual del fracàs mitjançant l'anàlisi d'una mostra d'expedients d'alumnes que han abandonat prematurament els estudis. Se n'analitzen diversos aspectes: el rendiment escolar, les mesures de diversificació curricular que han sofert, els possibles problemes disciplinaris que han presentat al llarg de la seva trajectòria escolar i el grau d'absentisme. D'entre els resultats obtinguts, podem destacar que els problemes de disciplina escolar només afecten el 28% dels alumnes que han abandonat prematurament els estudis, així com que l'absentisme està present entre el 90% d'alumnes que acaben abandonant.

El capítol següent de l'estudi versa al voltant dels factors que motiven el fracàs escolar i, mitjançant una aproximació qualitativa a partir d'entrevistes, s'hi recullen les percepcions, opinions i experiències tant d'estudiants com de docents. Sembla que, de manera molt majoritària, l'alumnat que abandona el sistema educatiu de manera prematura ho fa per assolir les condicions de la *vida adulta*, associades al món laboral i a percebre una retribució que els permeti l'autonomia i la independència. D'altra banda, es recullen els elements principals que els docents consideren com a causants del fracàs escolar agrupats en quatre categories: raons socioculturals, raons familiars, raons institucionals i raons individuals.

L'últim capítol de l'estudi recull les reflexions que els autors de la recerca elaboren a partir dels resultats presentats. Destaquen que les característiques de la societat actual —canviant i global— fan que les competències i habilitats que proporciona el sistema educatiu puguin ser diferents de les passades i reivindiquen una revalorització de l'educació en tots els seus aspectes.